

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертацію

Зайко Лесі Яківни

**«Мас-медіа як чинник формування суспільної свідомості:
соціально-філософський аналіз»,**

подану на здобуття наукового ступеня кандидата філософських наук
зі спеціальності 09.00.03 – соціальна філософія та філософія історії

Актуальність теми дисертаційної роботи. Кожен етап суспільно-історичного розвитку людства характеризується відповідними змінами в суспільних відносинах, особливостями взаємодій і взаємозв'язків між соціальними суб'єктами. Сучасний цивілізаційний поступ відзначається докорінними перетвореннями у різних сферах соціального буття, що обумовлено стрімким розвитком і масовим використанням новітніх комп'ютерно-мережевих, інформаційно-медійних та інших технологій. У такому суспільстві життєдіяльність людини нерозривно пов'язана із збільшенням кількості інформації та знань, а це, у свою чергу, вимагає використання нових засобів комунікації, які найбільш ефективно задовольняють потреби та інтереси особистості. Сучасні мас-медіа забезпечують процес інформаційно-комунікативного обміну між всіма сферами суспільства, прискорюють соціокультурну динаміку, обумовлюють трансформацію ціннісних засад буття людини і соціуму, змінюють спосіб сприйняття світу, мислення та поведінки людей тощо. А також виступають потужним засобом маніпулятивного впливу на суспільну свідомість, використовуються в якості інформаційної зброї. Саме тому спроба дисертантки здійснити соціально-філософське узагальнення впливу мас-медіа на формування суспільної свідомості з метою визначення комплексу заходів з нейтралізації потенційних загроз у сфері інформаційної безпеки є досить актуальною.

Вхід. № 60
"06" 10 2019 р.

Враховуючи зазначене, мета представленого дисертаційного дослідження, яка полягає в соціально-філософському аналізі функціонування мас-медіа у площині формування суспільної свідомості в умовах інформаційного суспільства, а також завдання, визначені вірно і своєчасно.

Наукова новизна одержаних результатів. Особливо важливими положеннями наукової новизни нам видаються наступні:

по-перше, авторка переконливо обґрунтовує положення про те, що сучасні мас-медіа постають глобальною інформаційною системою, яка впливає на суспільну свідомість, проникаючи у систему цінностей, нав'язуючи новий стиль мислення і поведінки індивіда у суспільстві, внаслідок чого формується нове покоління людей з особливим світоглядом. Аргументованою є думка дисертантки про те, що в інформаційну епоху об'єкти маніпулювання не обмежуються державними кордонами, а стають транснаціональними. У зв'язку з чим, виникає необхідність формування у світовому контексті нових правових моделей із введенням у законодавче поле поняття та критеріїв «маніпулювання суспільною свідомістю», що дозволить ефективно відповідати на виклики гібридної війни;

по-друге, авторкою здійснено глибокий аналіз особливостей впливу новітніх мас-медіа на суспільні відносини та свідомість, формування нового рівня соціальної комунікації, що зумовлює розвиток громадянського суспільства з підсиленням відкритості діяльності владних структур;

по-третє, Зайко Л.Я. цілком доцільно вказує на те, що в умовах інформаційного суспільства засобами нівеляції деструктивних форм впливу мас-медіа на індивідуальну і суспільну свідомість є медіаекологія та медіаграмотність людини як способи смислової фільтрації інформації;

по-четверте, дисертантка провела детальний аналіз механізмів реалізації маніпулятивного впливу мас-медіа на суспільну свідомість в українському суспільстві в умовах консцієнтальних війн та визначила і обґрунтувала в якості шляхів протидії негативним маніпулятивним впливам масове виробництво і ретрансляцію у мас-медіа конкурентоспроможного,

наповненого національними, патріотичними смислами інформаційного контенту.

Ступінь обґрунтованості наукових положень і висновків дисертації.

Зайко Л.Я. переконливо доводить, що суспільна свідомість є об'єктом впливу мас-медіа, а останні виступають чинником впливу, формування та творення суспільної свідомості через постачання відповідного контенту. Маніпулятивний вплив новітніх мас-медіа на суспільну й індивідуальну свідомості здійснюється через вплив комп'ютерних і телевізійних технологій, мову медійних засобів, кліпкультуру, специфічні субкультури, віртуальну реальність.

Дисертантка абсолютно правомірно дає авторське уточнення змісту поняття «маніпулювання суспільною свідомістю» як прихованого впливу мас-медіа на масову аудиторію з метою корегування свідомості на користь інтересів власників мас-медіа або замовників інформаційного продукту.

Позитивне враження справляє аналіз стану наукової розробки теми та опрацювання великої кількості джерел з даної проблематики, оскільки авторка звертається не лише до філософських праць, а й соціологічної, психологічної та ін. літератури. Це дало змогу продемонструвати як міждисциплінарний характер досліджуваної проблеми, так і достатньо глибоке її розуміння з позицій соціально-філософського підходу.

Ідея, закладена в назві дисертації Зайко Л.Я., послідовно розкривається в тексті роботи, що є логічно завершеним дослідженням. У ньому сформульовані нові науково обґрунтовані результати, що у сукупності вирішують поставлені завдання та сприяють збагаченню і конкретизації понятійно-категоріального апарату сучасної соціальної філософії і можуть бути використані в ході подальших досліджень з даної проблематики.

Так, у першому розділі, на основі комплексного аналізу джерельної бази і стану розробленості проблеми маніпулювання суспільною свідомістю у філософській літературі та працях з інших галузей знань, здійснено

пізнання соціального характеру феномена мас-медіа, визначено роль мас-медіа у суспільному поступі.

Другий розділ дисертації присвячений аналізу суспільної свідомості як об'єкту впливу мас-медіа, розглянуто різновекторність та визначено особливості впливу на неї новітніх мас-медіа.

Беззаперечною цінністю третього розділу є обґрунтування авторської позиції стосовно того, що основними шляхами протидії маніпулятивним впливам мас-медіа в українському суспільстві є розробка нових нормативно-правових актів та чітке дотримання існуючої нормативно-правової бази, ефективний державний і громадський контроль за заходами охорони медіаекології. А також формування стійкої психіки індивіда, високий рівень освіти, сталі етичні норми, популяризація медіаграмотності, що дозволить вільно почуватися сучасному споживачеві в інформаційному просторі та адекватно й грамотно сприймати рекламну складову медійного контенту.

Оцінка змісту та завершеності дисертації. Проведений аналіз дає підстави констатувати, що дисертаційна робота логічно структурована, розділи взаємопов'язані і становлять цілісне наукове дослідження, що дозволило авторці всебічно й аргументовано розглянути проблему маніпулятивного впливу новітніх мас-медіа на суспільну свідомість та досягнути поставленої мети.

Таким чином, представлена дисертація, безперечно, сприяє збагаченню наукових знань про сутність мас-медіа, їхню роль у функціонуванні сучасного суспільства, свідчить про досить високий рівень теоретичних знань і практичних навичок дисертантки застосовувати їх при вирішенні науково-дослідницьких проблем.

Висновки розкривають основні положення змісту роботи та повною мірою відповідають поставленим завданням. Виходячи з аналізу основної частини дисертації, можна зробити висновок, що мета дисертаційної роботи досягнута, а дисертація є завершеною науковою кваліфікаційною працею.

Значення одержаних результатів для науки та напрями їх використання. Теоретичне значення одержаних результатів полягає в соціально-філософській концептуалізації маніпулятивного впливу мас-медіа, розробленні авторської концепції, в якій розкриваються складність і суперечливість процесу формування суспільної свідомості в інформаційному суспільстві.

Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає в можливості їх використання в науково-дослідницькій та викладацькій діяльності.

Повнота викладення наукових положень, висновків і рекомендацій дисертації в опублікованих працях. Основні положення та результати дослідження дисертаційної роботи Зайко Л.Я. повною мірою відображено у 15 авторських публікаціях, з них 4 статті у наукових фахових виданнях України, 2 статті в закордонних періодичних виданнях, 3 - у вітчизняних наукових виданнях, 6 тез наукових доповідей, опублікованих у збірках матеріалів наукових конференцій.

Відповідність автореферату основним положенням дисертації.

Зміст автореферату та його структура повною мірою відображають положення, висновки та пропозиції, що містяться в дисертації.

Дискусійні положення та зауваження.

Оцінюючи в цілому позитивно представлену дисертацію, необхідно водночас висловити і декілька зауважень та побажань.

По-перше, на с. 4 автореферату дисертантка зазначає, що: «Сучасні мас-медіа охарактеризовано як глобальну інформаційну систему, яка впливає на суспільну свідомість, проникаючи у систему цінностей, нав'язуючи новий стиль поведінки індивіда у суспільстві, внаслідок чого формується нове покоління людей з особливим світоглядом та життєвими навичками». На нашу думку, потрібно було конкретизувати, які саме цінності інформаційного суспільства зумовлюють необхідність формування особливого світогляду і в чому саме його специфіка?

По-друге, відповідно до поставлених завдань, у підрозділі 1.2. (С. 58-70) дисертантка цілком доцільно розглядає еволюцію мас-медіа, однак основну увагу приділяє аналізу індустріального суспільства та ролі таких комунікативних засобів, як книги, газети, журнали, телеграф, телефон, радіо, телебачення тощо. З нашої точки зору, варто було приділити більше уваги аналізу ролі новітніх мас-медіа в постіндустріальному, інформаційному суспільстві. З'ясувати сутність феноменів, «демасифікація», «телекратія», «кліп-культура», «smart-культура», «віртуальна реальність», «глобалізація», «глокалізація», «медіа-тероризм» тощо. Окрім цього, в тексті дисертації терміни «засоби масової інформації», «інформаційно-комунікативні технології», «мас-медіа» досить часто розглядаються як синоніми, що потребує авторського уточнення.

По-третє, розглядаючи у дисертаційному дослідженні проблему формування «мозаїчної», «калейдоскопічної» культури, що виникає в результаті впливу мас-медіа на масову свідомість, як основного джерела неперервного, потужного і невпорядкованого потоку інформації, варто було б проаналізувати зміст медіапродукції вітчизняного телебачення та показати її вплив на інформування та освіту населення, формування індивідуальної й суспільної свідомості. У цьому контексті особливо актуальним постає питання про медіаосвіту, про що в дослідженні згадується побіжно.

По-четверте, в дисертаційній роботі в цілому акцентується увага дисертантки на негативних наслідках маніпулятивного впливу сучасних мас-медіа, при цьому недостатньо розглядаються інші аспекти, в тому числі позитивна роль, новітніх мас-медіа у формуванні суспільної свідомості.

Наведені зауваження не знижують наукової вагомості дисертаційної роботи Зайко Л.Я. Вони можуть сприйматися як рекомендації подальшої роботи над проблемою, що є надзвичайно актуальною для сучасного українського суспільства. Дисертація Зайко Л.Я. «Мас-медіа як чинник формування суспільної свідомості: соціально-філософський аналіз» є

самостійним, завершеним дослідженням, що містить наукові положення й науково обґрунтовані результати у заявленій галузі знань.

Загальний висновок.

На підставі вищезазначеного, вважаю, що за змістом та оформленням дисертаційна робота Зайко Л.Я. «Мас-медіа як чинник формування суспільної свідомості: соціально-філософський аналіз» відповідає вимогам МОН України, що висуваються до дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата наук у відповідності з пунктами 9,11,12,13 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24 липня 2013 року (з наступними змінами), а її авторка Зайко Леся Яківна заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата філософських наук зі спеціальності 09.00.03 – соціальна філософія та філософія історії.

Офіційний опонент:

кандидат філософських наук, доцент
кафедри філософії гуманітарних наук
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

Ф.П. Власенко

ПРЕДСІДНИК
ВЧОКІЙ СЕКРЕТАР НАЧ
КОРАУЛЬНА Н.В.
05.16 2019р.

